

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Касіянець Світлани Едуардівни
«Формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі
професійної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика
професійної освіти**

Актуальність обраної теми. Загально відомо, що якість життя в будь-якій країні безпосередньо залежить від професійної підготовки фахівців у різних галузях господарства. Коли ж мова йде про економічну підготовку, то її справедливо вважають однією з важливіших передумов успішних перетворень в сучасному світі. І це не перебільшення, оскільки рівень економічного розвитку країни напряму залежить від якості освіти тих, хто буде здійснювати цей розвиток.

У зв'язку з цим нова динамічна економічна реальність, пред'являє вищій школі свої «соціальні замовлення», очікуючи на ринку праці конкурентоспроможних, націлених на професійну самореалізацію та кар'єру фахівців. Успіхів у такому інноваційному середовищі може досягти лише той, хто готовий до змін, комунікабельний, мобільний, здатний до постійного самонавчання. Зміна парадигми вищої освіти має на меті перенесення акцентів з організації навчального процесу на його кінцевий результат. Таким результатом є компетентність, як інтегрована характеристика якостей випускника вищої школи.

Втім, кінцева мета освіти не може полягати лише в тому, щоб дати ринку праці конкурентного, компетентного фахівця. Забезпечення ринку праці - це лише одна з багатьох функцій освіти. Не менш важливою, а на наш погляд, ключовий, є трансформація отриманих знань і умінь в картину світу, яка складає основу способу життя і можливостей актуалізації потенціалу саморозвитку особистості.

Відповідно, сучасний викладач перестає бути фахівцем по трансляції певних знань, а повинен стати провідником того як «навчити вчитися».

Розв'язанню цих проблем і присвячено дисертаційне дослідження С.Е.Касіянець, яке спрямоване на подолання низки протиріч, серед яких: визнання

в Україні важливості процесу самоосвіти у системі вищої економічної освіти та недостатнім вивченням її сутності з позицій компетентнісного підходу; зростанням вимог сучасного ринку праці до знань і вмінь майбутніх економістів та реальним станом їх підготовки у вищих навчальних закладах України.

З огляду на зазначене, дисертація С.Е.Касіянц, у якій розглянуто формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки, є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми «Теоретичні та методологічні засади організації та управління процесу професійного англомовного навчання» (державний реєстраційний номер 0114U002895), яка входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв).

Новизна наукових положень і рекомендацій. Жодних сумнівів не викликає наукова новизна дослідження. Вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки та розроблено модель формування зазначеної компетентності, оцінювання ефективності якої було здійснено на відповідних критеріальних засадах. Важливим методологічним доробком дисертантки є виокремлення структурних компонентів та блоків формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів, а також обґрунтування низки взаємопов'язаних, узгоджених елементів, таких як: етапи процесу формування самоосвітньої компетентності студентів; виділення концептуальної і нормативно-освітньої підсистем, розробка діагностичного інструментарію, що включає критерії, показники і рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів.

Сприятиме збагаченню категоріально-понятійного апарату вітчизняної педагогіки і уточнений авторкою зміст дефініцій, серед яких: «самоосвітня компетентність майбутніх економістів» та «формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки».

Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена відповідною апробацією у фахових наукових виданнях.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі наукові положення і висновки є достатньо обґрунтованими. Достовірність отриманих автором результатів, висновків і рекомендацій забезпечується застосуванням сучасних методів, їх кількісною та якісною відповідністю результатам експериментальної перевірки. Сформована автором якісна джерельна база є свідченням значної інформативності наукового дослідження. Вона включає 222 найменування, з них 26 – іноземних. Результати дослідження апробовані на 7 конференціях різного статусу та рівнів. Ретельне вивчення наукових джерел та узагальнення практики дали можливість авторці чітко сформулювати об'єкт і предмет, мету і завдання, вибудувати науковий апарат і дібрати відповідні методи для проведення дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. В ракурсі розв'язання першого завдання, дисертантка ґрунтовно аналізує існуючі класифікації компетентностей фахівців та критерії їх диференціації. Як вдало резюмує авторка, спільною особливістю всіх видів компетентностей є те, що їх сформованість передбачає сукупність вмінь та навичок діяльності спеціаліста, зорієнтованих на майбутню спеціалізацію особистості з урахуванням взаємодії у групі, самовдосконалення, розвитку лідерських, організаційних, комунікативних якостей, а також мотиваційних факторів особистості(с.13).

Розглядаючи генезис змісту поняття «самоосвітня компетентність майбутніх економістів» та «формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки» в роботі подано концептуальні ідеї різних наукових шкіл. Відрадно, що для проникнення в глибину змістового контенту понять автор спирається на філософські ідеї (Н. Брагіна, М. Воложаніна, А. Гусейнов та ін.), підкреслюючи, що самоосвіта розглядається як процес пізнання, результатом трансформації якого є прийняття та усвідомлення особистістю необхідності самовдосконалення, наявності

внутрішньої свободи, цілеспрямованості та надання можливості для їх реалізації. (с.14).

Певним показником дослідницької зрілості С.Е.Касіянц є узагальнена характеристика особливостей трактування поняття «самоосвіта» з точки зору різних галузей наук (педагогіки, психології, соціології), яка представлена у таблиці А.1 додатку А. і які є ключовими для подальшого визначення сутності понять «самоосвітня компетентність», її специфіки щодо майбутніх економістів та особливостей її формування.

Цікавою знахідкою роботи є використання методу побудови «Професіограми», як узагальненої моделі вимог певної професії та особистісних якостей фахівця, що дозволяють йому ефективно виконувати професійні обов'язки. Дисертантка обґрунтовує, що самоосвітня компетентність займає суттєве місце у професіограмі фахівців економічного профілю (с.32) і переконливо доводить, що здатність особистості до самоосвіти і самовдосконалення є ключовим компонентом професійної компетентності економіста.

Заслужують високої оцінки розв'язання другого та третього завдання. Авторка логічно обґрунтовує виокремлення чотирьох взаємопов'язаних структурних компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх економістів, а саме: мотиваційно-стимулюючого, соціально-інформаційного, планово-організаційного та рефлексивно-корегуючого, змістове наповнення яких представлено у схемі на рис. 1.7.(с.40).

Особливий інтерес викликає порівняльний аналіз вітчизняної і зарубіжної систем економічної освіти, зроблений Касіянц С.Е., який засвідчив недостатню увагу українських Вишів до розвитку вмінь студентів самостійно організовувати пізнавально-пошукову діяльність; фрагментарний характер реалізації інтердисциплінарного підходу та недостатню орієнтацію на практичну і самостійну підготовку студентів.(с.48-60).

На основі класифікації та систематизації теоретичного та емпіричного матеріалу визначено критерії (мотиваційний, інструментальний, діяльнісний і

рефлексивний), показники та рівні (низький, середній, достатній і високий) сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки.

Важливим доробком дисертації у руслі реалізації четвертого завдання є розробка та наукове обґрунтування моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки, в якій чітко виділено сукупність блоків та виокремлено складники-компоненти, що допомагають побачити ефективні механізми взаємодії всіх елементів цієї моделі (с.69).

Окремо відзначимо, поетапну схему формування компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх економістів протягом чотирьох років підготовки, а також авторське методичне забезпечення з визначенням дисциплін та змістовного наповнення формування самоосвітньої компетентності студентів-економістів (с. 75-90).

Послугуючись структурно-функціональним підходом, Касіянець С.Е. обґрунтовує педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки. До них належать: створення стимулюючого і квазіпрофесійного освітнього середовища; впровадження інтерактивних та контекстно-орієнтованих методик; використання діяльнісного підходу до процесу професійної підготовки зі застосуванням елементів методики роботи за «Планом Келлера»; впровадження спецкурсу «Самоосвітній менеджмент».

Заслугує високої оцінки представлене автором методичне забезпечення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів на кожному з чотирьох етапів з чітким представленням методів навчання та термінів їх проведення.(п.2.3.).

Важливим для розуміння головних ідей дослідження є експериментальна перевірка педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки, яка в повній мірі реалізована дисертанткою, відповідно до п'ятого завдання.

Статистичний аналіз отриманих даних засвідчив її ефективність. Кількість респондентів з високим рівнем зросла в 4,8 рази; з достатнім рівнем – у 3,7 рази. Середній рівень сформованості самоосвітньої компетентності зменшився у 1,3 рази в той час як низький рівень – у 5 разів.(п.3.3.).

У підсумку варто відзначити високий рівень методологічної грамотності дисертантки, яка в якості інструментів наукового аналізу використовує крім компетентнісного цілу низку підходів: аксіологічний, особистісно-орієнтований, акмеологічний (с.92).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Дисертаційне дослідження С.Е.Касіянець має практичне значення для розбудови системи професійної освіти. Результати й висновки дисертаційної роботи можуть бути використані для змістовного збагачення навчальних курсів з розвитку самоосвітньої компетентності фахівців різних галузей, для розробки навчально-методичної літератури, а також у системі підвищення кваліфікації. Цінним продуктом дослідження є розробка і впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів спецкурсу «Самоосвітній менеджмент», що стимулюватиме не тільки розвиток самоосвітньої компетентності студентів, але й сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці. Особливою практичною цінністю є те, що модель формування самоосвітньої компетентності студентів, запропонована С.Е.Касіянець, стає певною об'єднуючою ідеєю, цільовим пріоритетом для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, що, в свою чергу, забезпечує створення дієвої системної міжпредметної взаємодії у вищому навчальному закладі.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в 17 публікаціях автора, серед яких: 8 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних виданнях та 6 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Змістовне та логічне вирішення поставлених завдань дослідження повною мірою

відображені у концентрованому тексті автореферату. Висновки дослідження відповідають його завданням та впливають зі змісту роботи.

Отже, результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної освіти.

У цілому позитивно оцінюючи дослідження Касіянц С.Е., вважаємо за необхідне висловити такі зауваження та побажання:

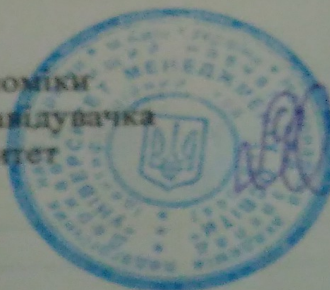
1. Формулювання мети дослідження, на нашу думку, не відбиває всіх аспектів, розроблених дисертанткою, оскільки педагогічні умови це лише один з складових елементів моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів.
2. Викликає певні питання недостатня обґрунтованість принципів відбору тих чи інших методів навчання при формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх економістів
3. На сторінці 173 дисертації мова йде про створення «Паспорту самоосвітньої компетентності», але сам паспорт не представлений, навіть в Додатках, хоча на нашу думку він мав би бути відзначений і у новизні дослідження.
4. У загальних висновках бажано було б коротко привести остаточні результати експериментальної перевірки запропонованих заходів.
5. Робота значно виграла б, якби дисертантка завершила своє дослідження виданням «Методичних рекомендацій по формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх економістів»

Висловлені міркування і зауваження мають дискусійний характер і не зменшують загальної позитивної оцінки виконаної роботи.

Отже, зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, в якому піднято вагомий пласт проблем формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів і вказані підходи до їх вирішення.

За актуальністю, науковою новизною, вірогідністю та практичною цінністю, змістом і оформленням дисертаційна робота «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки» відповідає вимогам п.п.9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що дає підставу для присудження Касіяни Світлані Едуардівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри економіки
та управління персоналом; завідувачка
аспірантури ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти»

О.Л.Ануфрієва

09.01.2017

